

Hamuoldatok káliumtartalmának meghatározása amperometriás módszerrel

S I S K A E L E M É R

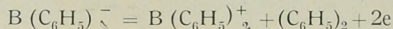
Megyei Élelmiszerellenőrző és Vegyvizsgáló Intézet, Székesfehérvár

Érkezett: 1972. március 29.

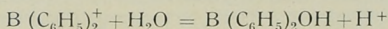
A gravimetriás és titrimetriás kálium meghatározásához az utóbbi időben nagy előszeretettel alkalmazzák az először *Wittig és munkatársai* (1) által előállított nátrium-tetrafenilborátot. Ezen reagenssel történő titrimetriás kálium meghatározás végpontjelzésére számos vizuális módszer ismert (2–6).

A tetrafenil-borát-ion elektrokémiai aktivitása lehetőséget ad a kálium titrimetriás meghatározásának elektrokémiai végpontjelzésére is.

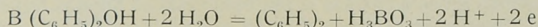
A tetrafenil-borát-ion elektrokémiai oxidációját először *Geske* (7), tanulmányozta forgó platina elektródon acetonitrilben. *Geske* (7), *Turner és Elving* (8), majd *Siska és Pungor* (9) megállapították, hogy a tetrafenil-borát-ion platina és különböző típusú grafitelektródokon elektrokémiaailag aktív és az elektród-típustól, valamint az oldószertől függően egy vagy két voltametriás csúcsot ad. Az első csúcs az alábbi egyenlettel leírható oxidáció következménye:

Ezen irreverzibilis oxidációban képződő difenilboronium-ion vízfelvétellel az alábbi módon stabilizálódik:

Abban az esetben ha a tetrafenil-borát-ion voltametriás görbéjén két csúcs figyelhető meg, akkor a pozitívabb potenciálnál adódó csúcs az alábbi irreverzibilis oxidáció következménye:

A tetrafenil-borát-ion elektrokémiai aktivitásának felhasználásával *Smith D. L.* és munkatársai (10) kálium, *Smith E.* és munkatársai (11) aminok meghatározására dolgoztak ki amperometriás módszert. *Siska* és *Pungor* kálium amperometriás (9), valamint ezüst, kálium és tallium (I) terhelt áramú potencio-metriás meghatározása (12) írtak le módszert.

Ezen munkánkban a *Siska* és *Pungor* által kidolgozott kálium meghatározási módszer alkalmazását mutatjuk be élelmiszerek és mezőgazdasági termékek kálium tartalmának meghatározására. A meghatározást ezen anyagok hamujából végeztük.

Kálium meghatározás hamuoldatokból

A minta várható káliumtartalmától függően 50–100 mg hamut platina tégelybe mérünk, 2–3 ml 20%-os salétromsavat és ha a minta alkáli-szilikát tartalmú, néhány csepp hidrogén-fluoridot adunk hozzá és óvatosan szárazra pároljuk. A salétromsav és a hidrogén-fluorid adagolását még kétszer megismételjük. Szárazra párolás után a maradékot 4–500 °C-on enyhén kiizzítjuk és az izzítási maradékhoz 10 ml 1 molos ecetsavat adunk.

A módszer leírása

Alkalmazott eszközök

Radelkisz-gyártmányú OH–102 típusú polarográf, Radelkisz-gyártmányú OP–912 típusú mágneses keverő, szilikongumi alapú grafitelektród (13, 14), 0,1 m kálium-klorid-kalomel viszonyító elektród, nátrium-nitráttal telített agar-agar kulcs, 5 ml-es mikrobüretta.

Alkalmazott oldatok:

1 m ecetsav oldat

acetát puffer (koncentrációja 1 m ecetsav és 1 m nátriumacetát)

0,1 n kálium-klorid oldat

0,1 n nátrium-tetrafenil-borát oldat

0,1 m alumínium-klorid oldat

0,1 m nátrium-hidroxid oldat

~0,1 n nátrium-tetrafenil-borát oldat készítése

Mintegy 17,5 g nátrium-tetrafenil-borátot körülbelül 100 ml desztillált vízben oldunk, hozzáadunk 5 ml 0,1 m alumíniumklorid és 15 ml 0,1 m nátrium-hidroxid oldatot és körülbelül 1 órán át állni hagyjuk, majd Schleicher–Schüll 589² szűrőpapíron 500 ml-es mérőlombikba szűrjük és a szűrletet desztillált vízzel 500 ml-re töltjük fel.

Az így kapott oldat faktorát 0,1 n kálium-klorid oldatra állítjuk be a kálium meghatározásánál leírtak szerint.

A mérés végrehajtása

A fentiekben leírtak szerint előkészített oldatot 50 ml-es főzőpohárba mossuk át és hozzáadunk 10 ml acetát puffert. A polarográfhoz csatlakoztatjuk a mérendő oldatba helyezett szilikongumi alapú grafitelektródot és az oldattal áramkulcs által összekötött kalomelektrodát, s az indikátorelektrod potenciálját +0,80 Voltra állítjuk az összehasonlító elektródhoz képest. Ezután 0,1 n nátrium-tetrafenil-borát oldattal konstans fordulatszámú keverés mellett titráljuk a vizsgálandó oldatot.

Az összetartozó ml és a titrálás során bekövetkező hígulás figyelembevételével korrigált áramerősség értékek alapján megszerkesztjük az amperometriás titrálási görbét, melynek alapján az ekvivalenciapont meghatározható.

A vizsgált hamu káliumtartalma az alábbiak szerint számítható:

$$\frac{3,9102 \cdot f \cdot a}{b} \cdot 100 (\%)$$

ahol:

f – a nátrium-tetrafenil-borát oldat faktora

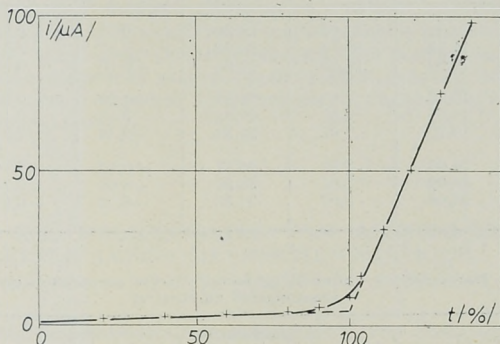
a – a fogyás (ml)

b – a bemért hamu súlya (mg)

Kísérleti eredmények és értékelése

Az 1. ábrán 0,01 n kálium-klorid oldat nátrium-tetrafenil-borát oldattal történő mérése során kapott amperometriás titrálási görbe látható, melyet a jó értékelhetőség jellemez. Hasonló titrálási görbék adódnak hamuoldatok kálium-tartalmának mérése során is.

1. ábra. 0,01 n káliumklorid amperometriás titrálási görbéje

Vizgáltuk a kálium meghatározás reprodukálhatóságát különböző hamuoldatok esetén, melynek eredményét az 1. táblázatban adtuk meg. A módszer pontosságát az additív módszerrel ellenőriztük. A vizsgálatok eredményeit a 2. táblázatban adtuk meg. A 3. táblázatban Wittig Raff és Brotz (15) szerint végzett gravimetriás mérések eredményeit az általunk javasolt módszer eredményeivel hasonlítottuk össze. Az 1–3. táblázatokban megadott eredmények alapján megállapítható, hogy a javasolt módszer a hamuoldatok káliumtartalmának meghatározása során megkívánt reprodukálhatósággal és pontossággal rendelkezik, mivel a meghatározás időigénye viszonylag kicsi, így a módszer kedvezően alkalmazható hamuoldatok káliumtartalmának meghatározására.

Kálium mérés reprodukálhatóságának vizsgálata

1. táblázat

Takarmány			Tej			Búza		
mgk+/ 100 mg	eltérés a közéértéktől		mgk+/ 100mg	eltérés a közéértéktől		mgk+/ 100 mg	eltérés a közéértéktől	
	mg	%		mg	%		mg	%
16,11	-0,21	-1,29	19,44	-0,29	-1,47	23,75	-0,33	-1,37
16,18	-0,14	-0,86	19,62	-0,11	-0,56	23,96	-0,12	-0,50
16,22	-0,10	-0,61	19,64	-0,09	-0,46	24,01	-0,07	-0,29
16,25	-0,07	-0,43	19,64	-0,09	-0,46	24,03	-0,05	-0,21
16,31	-0,01	-0,06	19,72	-0,01	-0,05	24,09	+0,01	+0,04
16,35	+0,03	+0,18	19,74	+0,01	+0,05	24,12	+0,04	+0,17
16,37	+0,05	+0,31	19,82	+0,09	+0,46	24,15	+0,07	+0,29
16,45	+0,13	+0,80	19,87	+0,14	+0,71	24,18	+0,10	+0,42
16,45	+0,13	+0,80	19,87	+0,14	+0,71	24,25	+0,17	+0,71
16,52	+0,20	+1,23	19,96	+0,23	+1,17	24,25	+0,17	+0,71
átlag mg 16,32	szórás (mg) 0,13	szórás (%) 0,80	átlag mg 19,73	szórás mg 0,15	szórás % 0,76	átlag mg 24,08	szórás mg 0,15	szórás % 0,62

Kálium mérés pontosságának vizsgálata az aditív módszerrel

K ⁺ mg/100 mg hamu			Eltérés a számítottól	relatív eltérés %
eredeti minta	hozzáadott	összesen talált		
16,32	11,73	28,28	+0,23	+0,82
16,32	11,73	28,22	+0,17	+0,61
16,32	11,73	27,89	-0,16	0,98
19,76	7,92	27,93	+0,25	+0,90
19,76	7,92	27,65	-0,03	-0,11
19,76	7,92	27,34	-0,34	-1,23
24,08	3,91	28,31	+0,32	+1,14
24,08	3,91	28,05	+0,06	+0,21
24,08	3,91	27,83	-0,16	-0,57

3. táblázat

Hamuolatok káliumtartalmának mérése amperometriás és gravimetriás módszerrel

Vizsgált minta	Amperometriás módszerrel	Gravimetriás módszerrel	rel. elt. %
	mg K ⁺ /100 mg hamu		
Tej	18,90	18,45	+2,44
Tej	19,59	19,71	-0,61
Tej	20,50	20,15	+1,74
Takarmány	18,40	18,45	-0,27
Takarmány	16,81	17,12	-1,81
Takarmány	21,32	21,13	+0,90
Sóska	26,96	26,60	+1,35
Sóska	24,32	24,35	-0,12
Sóska	23,25	23,02	+1,00
Saláta	21,27	21,09	+0,85
Saláta	24,25	24,49	-0,98
Saláta	23,15	23,52	-1,57
Búza	21,83	21,42	+1,91
Búza	24,67	24,59	+0,33
Búzaliszt	23,90	23,42	+2,05
Búzaliszt	24,67	24,15	+2,15

IRODALOM

- (1) Wittig, G., Kucher, G., Rückert A. és Raff, P.: *Ann.*, 563, 110, 1949; 563, 126, 1949.
- (2) Rüdorff, W. és Zannier, H.: *Z. Anal. Chem.* 140, 1, 1953.
- (3) Rüdorff, W. és Zannier, H.: *Z. Anal. Chem.* 140, 241, 1953.
- (4) Hahn, F. L.: *Z. Anal. Chem.*, 145, 92, 1955.
- (5) Erdey, L., Búzás, I. és Vigh, K.: *Talanta* 7, 377, 1958.
- (6) Karmann, K. J., Blade, F. és Gedda, P. O.: *Mikrochim. Acta*, 775, 1959.
- (7) Geske, D. H.: *J. Phys. Chem.* 63, 1062, 1959.
- (8) Turner, W. R. és Elving, P. J.: *Anal. Chem.* 37, 207, 1965.
- (9) Siska E. és Pungor, E.: *Z. Anal. Chem.*, 7, 257, 1972.
- (10) Smith, D. L., Jamieson, D. R. és Elving, P. J.: *Anal. Chem.* 32, 1253, 1960.
- (11) Smith, E., Worrel, L. F. és Sinshejmer, J. E.: *Anal. Chem.*, 35, 58, 1965.
- (12) Siska, E. és Pungor, E.: *Z. Anal. Chem.* 12, 257, 1972. *Magy. Kém. Folyóirat*, 78, 1972.
- (13) Pungor, E. és Szepesváry, É.: *Anal. Chem. Acta*, 43, 289, 1968. *Magy. Kém. Folyóirat*, 75, 195, 1969.
- (14) Pungor, E., Szepesváry, É. és Havas, J.: *Analytical Letters* 1, 213, 1968.
- (15) Wittig, G., Raff, P. és Brotz, W.: *Z. Anal. Chem.* 133, 241, 1951.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ КАЛИЯ В РАСТВОРАХ ЗОЛЫ АМПЕРОМЕТРИЧЕСКИМ МЕТОДОМ

Е. Шишка

Автор знакомит применение амперометрического метода определения калия разработанного Шишкой и Пунгор-ом для определения содержания калия в растворах золы. В качестве измерительного раствора автор применял раствор — тетрафенил-борат — натрия, для сигнализации конечной стадии титрования применял электрографитный индикатор основы силиконовой резины. Рассеив измерений проведенных в размерах 0,01 м находился ниже 1-го относительного %.

BESTIMMUNG DES KALIGEHALTES VON ASCHENLÖSUNGEN MIT EINER AMPEROMETRISCHEN METHODE

E. Siska

Der Verfasser bespricht die Anwendung einer von Siska und Pungor zur Bestimmung des Kaligehaltes von Aschenlösungen ausgearbeiteten amperometrischen Methode. Als Messlösung dient eine Natrium-Tetraphenyl — Borat Lösung zur Kennzeichnung des Endpunktes der Titration aber eine Indikatoren-Elektrode aus Graphit auf Silicongummi Basis. Die Streuung der im Ausmass von 0,01 m durchgeführten Messungen ist geringer als 1 relatives %.

DETERMINATION OF THE POTASSIUM CONTENT OF ASH SOLUTIONS BY AN AMPEROMETRIC METHOD

E. Siska

The amperometric method of potassium determination developed by Siska and Pungor was adapted to the determination of potassium in ash solutions. A solution of sodium tetraphenyl borate serves as titrant whereas a silicone-gum base graphite indicator electrode is used as end point indicator of the titration. The scattering of titrations carried out on a 0.01 M scale was less than 1.0 relative per cent.

LE DOSAGE DE LA TENEUR EN POTASSIUM DES SOLUTIONS DE CENDRE PAR UNE MÉTHODE AMPÉROMÉTRIQUE

E. Siska

L'auteur présente l'adaptation de la méthode ampérométrique du dosage de potassium élaborée par Siska et Pungor au dosage de la teneur en potassium des solutions de cendre. La titration s'effectue à l'aide d'une solution de borate tétraphénylique de sodium, le point final est indiqué à l'aide d'une électrode indicatrice de graphite à base de gomme silicone. La déviation standard des dosages effectués à l'échelle de 0,01 m est moins que 1 p.c. relatif.